

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Медичний інститут
Кафедра фармації, фармакології, медичної, біоорганічної та біологічної хімії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
 ЧНУ ім. П. Могили
 Іщенко Н.М.

« 21 квітня » 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІТОТЕРАПІЯ

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 226 «Фармація, промислова фармація»

Розробник
 Завідувач кафедри розробника
 Гарант освітньої програми
 Директор медичного інституту
 Директор ННПО
 Начальник НМВ

Грищенко Г.В.
 Оглобліна М.В.
 Оглобліна М.В.
 Грищенко Г.В.
 Норд Г.Л.
 Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Фітотерапія	
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»	
Спеціальність	226 «Фармація, промислова фармація»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Фармація	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	3-й	
Навчальний рік	2022-2023	
Номери семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	5-й	7-й,8-й триместр
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити /90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	18 год.	6 год.
	18 год. 54 год.	8 год. 76 год.
Відсоток аудиторного навантаження	40%	16%
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Не має	
Форма підсумкового контролю	5-й семестр / 8-й триместр - диф. Залік	

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни «Фітотерапія» для студентів спеціальності 226 Фармація, промислова фармація першого (бакалаврського) рівня складена відповідно до освітньо-професійної програми «Фармація» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація. Дисципліна «Фітотерапія» є вибіркоvim компонентом освітньо-професійної програми та відповідно до навчального плану вивчається в V семестрі.

У сучасній медицині значення фітотерапії постійно зростає, що зумовлено, незначною токсичністю і біологічною безпечністю для організму більшості рослинних засобів, а також специфічними особливостями їх активності: значною широтою терапевтичного спектра, поступовістю нарощування клініко-фармакологічного ефекту, комплексністю впливу на різні механізми патологічного процесу, відносно нечастими проявами алергічних та інших негативних реакцій навіть в умовах їх тривалого застосування. Ці особливості визначають роль фітотерапії та її засобів у тривалому амбулаторному лікуванні пацієнтів із хронічними захворюваннями, на етапі післястаціонарного відновлювального лікування, а також у санаторно-курортних умовах.

Вибіркова дисципліна «Фітотерапія» надає можливості не тільки засвоїти основні теоретичні аспекти фітотерапії та узагальнити отримані в процесі навчання знання про лікарські рослини і засоби рослинного походження, а й набути практичних навичок з їх використання для профілактики та в комплексному лікуванні на різних етапах захворювання, а також реабілітації хворих.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є лікарські рослини, лікарська рослинна сировина, деякі продукти рослинного і тваринного походження як джерела лікарської сировини, рослинні препарати, лікарські рослинні засоби (настої, відвари, настоянки, екстракти тощо), лікарські рослинні збори і чаї.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Фітотерапія» базується на знаннях, отриманих студентами при вивченні латинської мови, фармацевтичної ботаніки, нормальної та патологічної фізіології людини, фармакогнозії, технології лікарських форм, фармакології; закладає основи вивчення студентами клінічної фармації та фармакотерапії, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати отримані знання в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності. Як навчальна дисципліна відіграє роль у розв'язанні 4 таких актуальних проблем, як профілактика і лікування різноманітних захворювань за допомогою фітотерапії, лікарських рослин і рослинних препаратів, створення ефективних лікарських засобів з природної сировини, підвищення якості лікарської рослинної сировини та засобів рослинного походження тощо.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни “Фітотерапія” є формування цілісного уявлення про можливості і принципи наукової фітотерапії, форми і методи народної медицини, розуміння місця і ролі рослин в науковій, народній медицині, косметології, ароматерапії, а також можливості інтеграції траволікування з сучасними традиційними методами лікування.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Фітотерапія” є визначати ключові поняття фітотерапії як навчальної дисципліни; трактувати взаємозв'язок між вмістом біологічно активних речовин лікарських рослин і їх фармакологічною дією; оволодіти методикою виготовлення основних лікарських форм з рослинної сировини і використання фітозасобів; вибирати фітозасоби загальної та специфічної дії залежно від наявних функціональних розладів у хворих різного профілю.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів у освітній програмі «Фармація»). Згідно з вимогами освітньої програми дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей.

Після завершення вивчення дисципліни «Фітотерапія» відповідно до освітньо-професійної програми **студент повинен бути здатний** (відповідає загальним компетентностям ЗК 1,2,5,9,10 та фаховим компетентностям ФК 3,5,9,11,13 ОП «Фармація»):

- застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- розуміти предметну область та розуміти значення професії;
- вміти виявляти та вирішувати проблеми;
- вчитися і бути сучасно навченим;
- приймати обґрунтовані рішення в конкретній клінічній ситуації.
- застосовувати на практиці принципи фармацевтичної етики та деонтології, розуміти соціальні наслідки професійної діяльності;
- надавати фармацевтичну допомогу споживачам фармацевтичних послуг;
- здатність проводити дослідження у практичній професійній діяльності на відповідному рівні;
- оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума.

Відповідно до освітньо-професійної програми після завершення вивчення дисципліни «Фітотерапія» очікується, що **студент повинен бути готовим продемонструвати наступні результати навчання** (відповідає програмним результатам навчання ОП «Фармація, промислова фармація» ПРН 1,2,4,5,6,10,12,13,15,18,19):

ПРН 1. Застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності.

ПРН 2. Уміння спілкуватись науковою та професійною мовою, включаючи усну та письмову комунікацію українською мовою та однією із поширених європейських мов. Аналізувати тексти фахової спрямованості та перекладати іншомовні інформаційні джерела.

ПРН 4. Дотримуватись принципів організації фармацевтичної допомоги різним групам населення та категоріям хворих.

ПРН 5. Демонструвати знання фармацевтичного порядку і санітарно-гігієнічного режиму, виробничої санітарії та охорони навколишнього середовища, основ безпеки життєдіяльності, охорони праці та пожежної безпеки фармацевтичної промисловості і підприємств оптового та роздрібного фармацевтичного сектору.

ПРН 6. Дотримуватись етичних та деонтологічних норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати в команді.

ПРН 10. Використовувати різноманітні методи, зокрема сучасні інформаційні та комунікаційні технології, для ефективного спілкування на професійному та соціальному рівнях.

ПРН 12. Ідентифікувати лікарську рослинну сировину; інформувати населення про основні характеристики лікарських рослин та застосування лікарської рослинної сировини. Проводити раціональну заготівлю лікарської рослинної сировини та її збереження.

ПРН 13. Поширювати інформацію щодо профілактики захворювань, небезпеки безвідповідального самолікування, правил зберігання лікарських засобів у домашніх умовах. Розпізнавати загрозливі для життя симптоми при зверненні в аптеку відвідувачів, які потребують обов'язкової консультації лікаря.

ПРН 15. Практикувати невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я.

ПРН 18. Проводити дослідження різних процесів фармацевтичної діяльності, складність яких відповідає певному рівню виконуваних функцій.

ПРН 19. Проектувати майбутню професійну діяльність з урахуванням її значущості для здоров'я людини та напрямків розвитку фармацевтичної галузі.

Після завершення вивчення дисципліни «Фітотерапія» студент повинен продемонструвати наступні програмні результати навчання:

- засвоїти визначення фітозасобів, склад інформаційної бази фітотерапії, вимоги до лікарської рослинної сировини;
- аналізувати біологічно активні речовини лікарських рослин в аспекті їх фітотерапевтичного ефекту;
- оволодіти методикою і технікою виготовлення лікарських форм з рослиної сировини (настоїв, відварів, напарів, мацератів, настойок, екстрактів тощо);

- підбирати і обґрунтувати склад зборів і чаїв для виготовлення настоїв, відварів, настоек, мазей з визначенням дози фітозасобів у дорослих, у педіатричній та геріатричній практиці;
 - використовувати основні правила формування фіто композицій;
 - інтерпретувати та враховувати фітотерапевтичну дію рослинних засобів, що найчастіше застосовуються в медичній практиці;
 - аналізувати клінічні прояви захворювання та формувати алгоритм застосування фітотерапії;
 - призначати фітозасоби загальної та специфічної дії в залежності від наявних функціональних розладів у хворих різного профілю.
- Після закінчення курсу здобувачі повинні:

знати:

- предмет і завдання дисципліни, її значення для практичної діяльності фармацевта;
- основні етапи розвитку фітотерапії; головні і сучасні напрямки наукових досліджень в галузі вивчення лікарських рослин;
- характеристику сировинної бази лікарських рослин (дикорослих і культивованих);
- нормативно-правові основи використання ресурсів дикорослих лікарських рослин на сучасному етапі;
- організацію заготівлі лікарської рослинної сировини;
- номенклатуру лікарських рослин, лікарської рослинної сировини і лікарських засобів рослинного та тваринного походження, які найбільш ефективно використовуються у нетрадиційній медицині;
- основні відомості щодо розповсюдження і місць зростання лікарських рослин, що застосовуються в народній медицині;
- вплив географічних і екологічних факторів на продуктивність лікарських рослин; мінливість хімічного складу ЛРС;
- макроскопічний і мікроскопічний методи аналізу цілої, подрібненої, таблетованої та брикетованої лікарської рослинної сировини; особливості аналізу зборів;
- систему стандартизації і сертифікації ЛРС, фітозасобів в Україні; документальне оформлення результатів аналізу ЛРС; юридичне значення сертифікату;
- основні способи і форми застосування лікарської рослинної сировини в фармацевтичній практиці і промисловому виробництві;
- лікарські форми з рослинної сировини та їх технологію, способи приготування лікарських засобів з ЛРС;
- технологію багатокомпонентних витягів і витягів, що рідко зустрічаються: олійних, винних, зі свіжих рослин.
- основні принципи та правила складання рецептури зборів та чаїв, види АНД на ЛРС, методи аналізу зборів,

- отруйні і сильнодіючі рослини, які використовуються в фітотерапії; особливості приготування і дозування фітотерапевтичних лікарських форм, до складу яких входять і сильнодіючі речовини;
- найважливіші синдроми отруєнь отруйними і сильнодіючими рослинами; принципи надання першої і невідкладної допомоги при отруєннях.
- правила техніки безпеки при роботі з ЛР і ЛРС;
- основні напрямки застосування в медицині лікарських засобів рослинного і тваринного походження;

вміти :

- визначати за морфологічними ознаками лікарські рослини у живому та гербаризованому вигляді;
- проводити заготівлю та сушіння, первинну обробку і зберігання лікарської сировини;
- володіти технікою макроскопічного аналізу ЛРС; визначати тотожність лікарської рослинної сировини різних морфологічних груп в цілому, подрібненому та порошкованому вигляді, а також у вигляді брикетів, таблеток та інших формах за допомогою визначника;
- визначати тотожність офіціальної і неофіціальної ЛРС за зовнішніми і мікроскопічними ознаками; проводити аналіз ЛРС в сумішах;
- розпізнавати домішки ботанічно близьких видів рослин при збиранні, прийомці та сертифікації сировини;
- розробляти і готувати рослинні збори, що складаються з офіціальних і неофіціальних рослин, інші фітотерапевтичні засоби для лікування різних захворювань, дати обґрунтування складу, технології, застосування;
- приготувати багатокомпонентні водні витяги з ЛРС, фітозасоби за авторськими прописами, витяги, що рідко зустрічаються: олійні, винні, з свіжих рослин; лікарські форми, до складу яких входять отруйні і сильнодіючі рослини;

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів дисципліни і тем	Кількість годин							
	Форма навчання (денна)				Форма навчання (заочна)			
	У тому числі							
	Разом	лек	пр	срс	Разом	лек	пр	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Розділ 1. Загальна фітотерапія</i>								
Тема 1. Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині. Історія розвитку, організація та загальні питання фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії	2	2	-	-	2	2	-	-

Тема 2. Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.	4	2	-	2	4	2	-	2
Тема 3. Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.	4	2	-	2	4	-	-	4
Тема 4. Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань.	4	-	2	2	4	-	-	4
Тема 5. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія.	4	1	-	3	4	1	-	3
Тема 6. Способи використання фітозасобів	2	1	-	1	2	1	-	1
Тема 7. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії	4	2	-	2	4	-	-	4
<i>Розділ 2. Спеціальна фітотерапія</i>								
Тема 8. Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю	2	2	-	2	2	-	-	2
Тема 9. Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет	4	-	1	1	4	-	1	3
Тема 10. Фітотерапія алергійних захворювань	4	-	1	3	4	-	1	3
Тема 11. Фітотерапія захворювань серцево - судинної системи.	4	2	1	1	4	-	1	3
Тема 12. Фітотерапія неврозів	4	-	1	3	4	-	1	3
Тема 13. Фітотерапія захворювань кровоносної та лімфатичної систем	2	-	-	2	2	-	-	2
Тема 14. Фітотерапія захворювань органів дихання	4	2	1	1	4	-	1	3
Тема 15. Фітотерапія в оториноларингології.	2	-	1	1	2	-	1	2
Тема 16. Фітотерапія захворювань шлунково - кишкового тракту.	4	2	1	1	4	-	-	3
Тема 17. Фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.	4	-	1	3	4	-	-	4
Тема 18. Фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.	4	-	1	3	4	-	-	4
Тема 19. Фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.	4	-	1	3	4	-	-	4
Тема 20. Фітотерапія в офтальмології.	2	-	1	1	2	-	-	2
Тема 21. Фітотерапія в стоматології.	4	-	1	1	4	-	-	4
Тема 22. Фітотерапія в акушерстві і гінекології	2		1	3	2	-	1	1
Тема 23. Фітотерапія в педіатрії	4	-	1	3	4	-	1	3

Тема 24. Фітотерапія в онкології.	4	-	-	4	4	-	-	4
Тема 25. Фітотерапія в дерматології і косметології.	4	-	1	3	4	-	-	4
Тема 26. Фітотерапія гіпо- і авітамінозів.	4	-	1	3	4	-	-	4
Разом	90	18	18	54	90	6	8	76

Розділ 1. Загальна фітотерапія

Тема 1. Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині і фармації. Історія розвитку, організація та загальні питання фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії. Поняття про фітотерапію. Основні положення сучасної фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії.

Сучасні проблеми фітотерапії. Переваги і недоліки фітотерапевтичних засобів. Фармакотерапевтична класифікація лікарських рослин. Значення та роль курсу в практичній діяльності провізора. Правила складання рецептури зборів та чаїв, методи їх аналізу. Сучасний стан виробництва вітчизняних фітопрепаратів та дієтичних добавок. Основні історичні етапи розвитку фітотерапії, її роль і місце в сучасній лікарській практиці. Історична спадщина, фармакогнозія і фітохімія, фармакологія, патофізіологія, біофізика, психотерапія, лікарський досвід. Сучасні уявлення про механізми дії фітотерапії.

Тема 2. Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.

Сировинна база ЛР: дикорослі і культивовані лікарські рослини. Охорона дикорослих лікарських рослин. Правила раціональної заготівлі ЛРС різних морфологічних груп. Первинна переробка ЛРС. Способи сушіння, консервації і стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.

Тема 3. Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.

Біологічна і фармакологічна характеристика лікарських рослин. Речовини первинного та вторинного синтезу. Вуглеводи, полісахариди, вітаміни, органічні кислоти, ефірні олії, гіркоти. Рослинні глікозиди та їх практичне значення. Сапоніни. Серцеві глікозиди. Фенольні сполуки: прості феноли та їх глікозиди, кумарини, хромони, флавоноїди, таніди, антраценпохідні, лігнани, флаволігнани. Алкалоїди, основні їх представники та рослинні джерела. Значення мікроелементів у життєдіяльності людини. Патологічні процеси, пов'язані з дефіцитом мікроелементів. Рослини як джерела водорозчинних і жиророзчинних вітамінів та мікроелементів.

Тема 4. Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань. Отруйні і сильнодіючі рослини.

Відомості про отруйні властивості деяких лікарських рослин. Класифікація рослин за ступенем токсичності. Діагностика отруйних домішок у фітозасобах. Правила запобігання отруєнь лікарськими рослинами. Принципи надання допомоги при отруєннях рослинами. Значення фітотерапії при отруєннях.

Тема 5. Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія.

Особливості екстрагування біологічно активних речовин з ЛРС. Ступінь подрібнення рослинної сировини. Основні лікарські форми з рослин з рідким дисперсним середовищем (настій, відвар, напар, мацерат, настойка, екстракт, лінімент), з пластично-пружним середовищем (мазі, супозиторії) та тверді (порошки, гранули, таблетки). Правила виготовлення та використання настоек, відварів, чаїв, напарів, лікувальних ванн у стаціонарних, амбулаторно-поліклінічних,

санаторно-курортних установах, а також у домашніх умовах. Фітозасоби для інгаляцій, полоскань і зовнішнього застосування. Офіційні та неофіційні лікарські рослини і збори як основні об'єкти фітотерапії. Методи аналізу ЛРС.

Тема 6. Способи використання фітозасобів

Загальні вимоги до проведення фітотерапії. Дозування фітозасобів залежно від віку. Специфіка формування алгоритму фітотерапії. Особливості застосування фітотерапії у педіатричній та геріатричній практиці. Поняття про ароматерапію, фітодієтетику, фіто косметику, фітодизайн та фітоніринг.

Тема 7. Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії

Загальні підходи до формування фітокомпозицій. Роль хімічного складу рослин у визначенні структури фітокомпозицій заданої терапевтичної дії. Загальні відомості про рослини з адаптогенною, імуномодулюючою та депуративною дією. Лікарські рослини як джерела вітамінів і мікроелементів. Використання фітозасобів з антиоксидантними властивостями. Особливості фітодієтики при забрудненні навколишнього середовища радіоактивними нуклідами. Рослини, які сприяють виведенню радіонуклідів з організму.

Розділ 2. Спеціальна фітотерапія

Тема 8. Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю

Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю. Принципи застосування фітотерапії: етапність, комплексність (поєднання фітотерапії з іншими методами і засобами), системність, індивідуалізація, тривалість і безперервність, поступовість, безпечність.

Тема 9. Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет.

Імуномодулятори I та II групи. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що впливають на імунітет.

Тема 10. Фітотерапія алергійних захворювань.

Особливості складання і використання зборів, що використовуються при бронхіальній астмі, алергічному кон'юктивіті і риносинуситі, ексудативному діатезі, екземі, кропив'янці. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування алергійних станів.

Тема 11 Фітотерапія захворювань серцево-судинної системи.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань серцево-судинної системи. Основні принципи фітотерапії гіпертонічної хвороби, ішемічної хвороби серця, атеросклерозу, серцевої недостатності, порушень серцевого ритму. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань серцево-судинної системи. Характеристика лікарських рослин ангіопротекторної, кардіопротекторної, регулюючої тонус судин (при артеріальній гіпер- та гіпотензії), гіполіпідемічної, гіпокоагуляційної та сечогінної дії.

Тема 12. Фітотерапія неврозів.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні неврозів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування неврозів.

Тема 13. Фітотерапія захворювань кровоносної та лімфатичної систем.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань кровоносної та лімфатичної систем. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань кровоносної та лімфатичної систем. Характеристика лікарських рослин.

Тема 14. Фітотерапія захворювань органів дихання

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань органів дихання. Основні групи лікарських рослин за їх терапевтичним впливом на дихальні шляхи: антимікробні, відхаркувальні, потогінні та жарознижувальні, спазмолітичні, гіпосенсибілізувальні та протизапальні. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань органів дихання.

Тема 15. Фітотерапія в оториноларингології.

Основні принципи фітотерапії. Особливості складання і використання зборів, що використовуються при лікуванні захворювань ЛОР-органів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань ЛОР-органів.

Тема 16. Фітотерапія захворювань шлунково-кишкового тракту.

Основні принципи фітотерапії захворювань ШКТ. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань ШКТ. Лікарські рослини, що збуджують апетит і стимулюють секреторну функцію травного каналу, протизапальні, обволікаючі, проносні, антидіарейні, газогінні (кармінативні), глистогінні, спазмолітичні, регенераторні, гіперкоагулювальні (кровоспинні) та такі, що регулюють шлункову гіперсекрецію. Особливості застосування фітотерапії при захворюваннях органів травлення у дітей та осіб похилого віку. Фітозасоби, що використовують при гельмінтозах. Фітотерапія в комплексному лікуванні геморою.

Тема 17. Фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.

Основні принципи фітотерапії захворювань печінки і жовчних шляхів. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань печінки і жовчних шляхів. Офіційні лікарські засоби рослинного походження, що використовуються для лікування захворювань печінки і жовчних шляхів. Рослинні гепатопротектори.

Тема 18. Фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.

Основні принципи фітотерапії захворювань нирок і сечовидільних шляхів, простатиту. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування захворювань нирок і сечовидільних шляхів, простатиту. Лікарські рослини протизапальної, сечогінної, спазмолітичної та уролітичної дії. а також для регуляції сольового обміну, їх застосування при захворюваннях нирок і сечовидільних шляхів. Місце фітотерапії в комплексному лікуванні та реабілітації хворих на пієлонефрит, цистит, уретрит, сечокам'яну хворобу.

Тема 19. Фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.

Основні принципи фітотерапії цукрового діабету, захворювань щитовидної залози, ожиріння. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються для лікування ендокринних і обмінних захворювань. Лікарські рослини гіпоглікемічної, тиреотропної дії, ті, що регулюють менструальний цикл, лактогінні та ті, що знижують апетит. Застосування фітотерапії в комплексному лікуванні цукрового діабету, захворювань щитовидної залози, клімактеричного синдрому, імпотенції, гіпогалакції та ожиріння.

Тема 20. Фітотерапія в офтальмології.

Основні принципи фітотерапії блефариту, кон'юктивиту, та ін захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в офтальмології.

Тема 21. Фітотерапія в стоматології.

Основні принципи фітотерапії пародонтозу, гінгівіту, стоматиту. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в стоматології

Тема 22. Фітотерапія в акушерстві і гінекології.

Особливості використання лікарських рослин в в акушерстві і гінекології. Основні принципи фітотерапії гінекологічних захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в акушерстві і гінекології.

Тема 23. Фітотерапія в педіатрії.

Особливості використання і дозування лікарських рослин в педіатрії. Основні принципи фітотерапії дитячих захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в педіатрії.

Тема 24. Фітотерапія в онкології.

Основні принципи фітотерапії в онкології. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в онкології.

Тема 25. Фітотерапія в дерматології і косметології.

Основні принципи фітотерапії дерматологічних захворювань. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються в дерматології і косметології. Лікарські рослини гіпосенсибілізувальної, протизапальної, антимікробної, регенераторної, тонізуючої та кератолітичної дії. Фітотерапія в комплексному лікуванні жирної та сухої себореї, піодермії, дерматитів. Застосування фітозасобів при травматичних ушкодженнях (порізи, садна) та опіках шкіри. Косметичний догляд за шкірою з використанням фітозасобів.

Тема 26. Фітотерапія гіпо- і авітамінозів.

Лікарські рослини як джерела вітамінів та мікроелементів. Основні принципи фітотерапії при гіпо- і авітамінозах. Особливості складання і використання зборів. Офіційні та неофіційні лікарські рослини, що використовуються при гіпо- і авітамінозах. Макро- і мікроелементи, їх роль у життєдіяльності людини. ЛР як джерело мікроелементів.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. План лекцій з дисципліни

№ з/п	ТЕМА	Денна форма	Заочна форма
		Кількість годин	
1	Поняття про фітотерапію, її значення і місце в сучасній медицині. Історія розвитку, організація та загальні питання	2	2

	фітотерапії. Основні принципи і завдання сучасної фітотерапії		
2	Основні сировинні ресурси фітотерапії. Правила заготівлі, сушіння рослинної сировини. Способи стабілізації ЛРС. Зберігання і контроль якості ЛРС. Стандартизація ЛРС і фітозасобів, види АНД на ЛРС.	2	2
3	Біологічно активні речовини лікарських рослин. Взаємозв'язок між хімічним складом і фармакологічною дією ЛРС.	2	-
4	Лікарські форми з рослинної сировини та їх технологія. Способи використання фітозасобів	2	2
5	Принципи формування фітокомпозицій. Фітозасоби загальної дії	2	-
6	Загальні принципи застосування фітотерапії. Показання та протипоказання до включення фітозасобів у комплексне лікування хворих різного профілю	2	-
7	Фітотерапія захворювань серцево - судинної системи.	2	-
8	Фітотерапія захворювань органів дихання	2	-
9	Фітотерапія захворювань шлунково -кишкового тракту.	2	-
Всього лекційних годин		18	6

4.2. План практичних занять з дисципліни

№ з/п	ТЕМА	Денна форма	Заочна форма
		Кількість годин	
1	Отруйні і сильнодіючі рослини у терапії різних захворювань.	2	
2	Лікарські рослини і лікарська рослинна сировина, які впливають на імунітет. Фітотерапія алергійних захворювань	2	2
3	Фітотерапія захворювань серцево - судинної системи. Фітотерапія неврозів.	2	2
4	Фітотерапія захворювань органів дихання. Фітотерапія в оториноларингології.	2	2
5	Фітотерапія захворювань шлунково -кишкового тракту. Фітотерапія захворювань печінки і жовчних шляхів.	2	-
6	Фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів. Фітотерапія ендокринних і обмінних захворювань.	2	-
7	Фітотерапія в офтальмології. Фітотерапія в стоматології.	2	-
8	Фітотерапія в акушерстві і гінекології. Фітотерапія в педіатрії	2	2
9	Фітотерапія в дерматології і косметології. Фітотерапія гіпо-і авітамінозів.	2	-
Всього годин практичних занять		18	8

4.3. Самостійна робота

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)	Вид контролю
	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	20	8	Поточний контроль на практ. зан.
	Опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних практичних занять:	26	60	Диф.залік
3.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння дисципліни	8,0	8,0	Диф.залік
	РАЗОМ	54,0	76,0	

Індивідуальні завдання.

Для денної форми навчання не заплановані.

Заочна форма навчання

Відповідно до навчального плану студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу у вигляді реферату.

Вимоги до написання реферату

Реферат повинен являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура реферату містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти) розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань); висновки (необхідно сформулювати: а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату; б) вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), при необхідності – додатки.

Реферат набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт 14, «Times New Roman», інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм, правє – 15 мм. Її роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210X297 мм). Обсяг реферату до 15 сторінок.

Теми рефератів

1. Історія розвитку фітотерапії
2. Особливості дії фітозасобів на організм.

3. Заготівля, сушіння, первинна обробка та зберігання лікарської рослинної сировини
4. Біологічно активні речовини, що входять до складу лікарських рослин
5. Сучасні препарати рослинного походження
6. Фітозасоби, що впливають на травну систему й метаболізм
7. Засоби, що застосовують у стоматології. Фітотерапія стоматологічних захворювань.
8. Засоби, що застосовують для лікування та профілактики функціональних шлунково-кишкових розладів
9. Засоби, що застосовують для лікування інфекційнозапальних захворювань кишечника. .
10. Вітамінні засоби.
11. Мінеральні засоби .
12. Фізіологічні функції й джерела мінеральних речовин.
13. Фітозасоби, що впливають на систему крові та гемопоез.
14. Фітозасоби, що впливають на серцево-судинну систему.
15. Дерматологічні засоби .
16. Засоби, що впливають на сечостатевою систему та статеві гормони.
17. Протимікробні та антисептичні засоби, що застосовують у гінекології .
18. Загальні принципи лікування постменопаузальних розладів.
19. Фітозасоби, що застосовуються в урології .
20. Фітозасоби, що впливають на опорно-руховий апарат.
21. Протизапальні та протиревматичні фітозасоби.
22. Фітозасоби, що застосовуються при подагрі.
23. Фітозасоби, що впливають на нервову систему. .
24. Протипаразитарні, інсектицидні фітозасоби . .
25. Антипротозойні засоби .
26. Фітозасоби, які застосовують у лікування хворих на амебіаз та інші протозойні інфекції .
27. Фітозасоби, що впливають на ектопаразитів.
28. Фітозасоби, що впливають на респіраторну систему .
29. Фітозасоби, що застосовують при обструктивних захворюваннях дихальних шляхів .
30. Фітозасоби. що впливають на органи відчуттів.

Нарахування балів за контрольну роботу та конвертація традиційних оцінок у бали

**оцінка відмінно – 60 балів,
оцінка добре – 50 бали,
оцінка задовільно – 40 балів,
у випадку відсутності засвоєння – ставиться „0” балів.**

4.4. Забезпечення освітнього процесу.

Інструменти:

Наочні: демонстрація мультимедійних матеріалів, навчальні фільми, листи лікарських призначень, прописи зборів, гербарії лікарських рослин, збори лікарських рослин, лупи.

Практичні: методичні розробки.

Програмне забезпечення:

Інтеграція процесів планування, управління і контролю засвоєння знань з «Фітотерапії» обумовлена методичним забезпеченням навчального процесу:

1. Робоча програма з дисципліни.
2. Робочі тематичні плани лекцій, практичних занять та СРС.
3. Методичні розробки, тези (конспекти, презентації) лекцій.
4. Методичні вказівки для студентів до практичних занять.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів.
6. Інструктивно-методичні матеріали для поточного і підсумкового контролю знань (бази тестових завдань, перелік завдань для проведення контролю практичних навичок та теоретичних знань на практичних заняттях та підсумковому контролі).
7. Навчальна література, яка використовується при вивченні дисципліни.

5. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Питання до самопідготовки та контролю рівня знань

1. Дати визначення поняття „фітотерапія”, „лікарська рослинна сировина”, „лікарська рослина”.
2. Основні завдання емпіричної і сучасної фітотерапії.
3. Основні етапи історичного розвитку фітотерапії. Історичний розвиток фітотерапії в Україні.
4. Сучасні аспекти фітотерапії.
5. Основні принципи сучасної фітотерапії.
6. Дати характеристику основним сировинним ресурсам фітотерапії.
7. Трава, як найбільш вживана лікарська рослинна сировина фітотерапії. Вимоги щодо збору і якості.
8. Листя як лікарська сировина. Вимоги щодо збору і якості.
9. Лікарська сировина з підземних органів рослин. Вимоги щодо збору і якості.
10. Плоди і насіння як лікарська рослинна сировина. Вимоги щодо збору і якості.
11. Квіти і кора як лікарська рослинна сировина. Вимоги щодо збору і якості.
12. Основні біологічно активні речовини рослинного походження. Дати характеристику.
13. Технологія приготування настоїв, відварів, настоянок і мазей з лікарської сировини.
14. Правила вживання фітопрепаратів.
15. Основні принципи формування фітокомпозицій.
16. Дозування фітозасобів в залежності від віку.
17. Правила заготівлі та зберігання лікарської рослинної сировини.
18. Алкалоїди, їх біологічна дія і фармакологічні властивості.
19. Ефірні олії, їх біологічна дія і фармакологічні властивості.

20. Серцеві глікозиди, їх біологічна дія і фармакологічні властивості.
21. Стероїдні і тритерпенові сапоніни, їх біологічна дія і фармакологічні властивості.
22. Флавоноїди, їх біологічна дія і фармакологічні властивості.
23. Дубильні речовини (таніди), їх біологічна дія і фармакологічні властивості.
24. Антрахінони, їх біологічна дія і застосування в медицині.
25. Кумарини і хромони, їх фармакологічна дія і застосування в медицині.
26. Вітаміни, їх біологічна дія і застосування в медицині.
27. Основні лікарські форми рослинного походження. Характеристика, технологія, значення у фітотерапії.
28. Збори як основна лікарська форма рослинного походження: характеристика, технологія, значення у фітотерапії.
29. Відвари, настої і чаї як лікарські форми: характеристика, технологія, значення у фітотерапії.
30. Настойки і екстракти як лікарські форми: характеристика, технологія, значення у фітотерапії.
31. Олійні, винні витяжки із рослинної сировини: характеристика, технологія, значення у фітотерапії.
32. Фітопрепарати, які проявляють загальнотонізуючу дію (адаптогени).
33. Лікарські рослини з імуномодуючими властивостями.
34. Рослини як донатори водорозчинних та жиророзчинних вітамінів.
35. Рослини як носії мікроелементів.
36. Лікарські рослини з антиоксидантними властивостями.
37. Лікарські рослини, які проявляють заспокійливу і снодійну дію.
38. Лікарські рослини, які покращують апетит і травлення.
39. Лікарські рослини, які стимулюють жовчовиділення і проявляють гепатопротекторну дію.
40. Фітозасоби з проносним ефектом.
41. Фітозасоби з антидіарейним ефектом.
42. Фітозасоби, що використовуються при метеоризмі.
43. Лікарські рослини, які застосовують при запальних процесах шлунково-кишкового тракту.
44. Лікарські рослини, які застосовують при глистяних інвазіях.
45. Фітозасоби, які застосовуються при простудних захворюваннях (з антимікробним, потогінним та жарознижувальним ефектом).
46. Лікарські рослини, які проявляють протикашльові та відхаркувальні властивості.
47. Фітозасоби з кардіотонічним ефектом.
48. Фітозасоби, що регулюють тонус судин при артеріальній гіпертензії та гіпотензії.
49. Фітозасоби з гіполіпідемічним ефектом (при атеросклерозі).
50. Фітозасоби, які застосовують при венозній патології.
51. Лікарські рослини, що проявляють сечогінну (діуретичну) дію.
52. Фітозасоби з спазмолітичним та уролітичним ефектом.
53. Фітозасоби гіпоглікемічної дії.
54. Фітозасоби, що застосовуються при ожирінні.

55. Фітотерапія серцево-судинних захворювань.
56. Фітотерапія захворювань органів дихання.
57. Фітотерапія захворювання шлунково-кишкового тракту.
58. Фітотерапія при захворюваннях печінки і жовчних шляхів.
59. Фітотерапія захворювань нирок і сечовидільних шляхів.
60. Фітотерапія ендокринних та обмінних захворювань.
61. Фітотерапія в акушерстві і гінекології.
62. Фітотерапія захворювань нервової системи.
63. Фітотерапія в дерматології та медичній косметології.
64. Лікарські рослини, які впливають на імунітет.
65. Фітотерапія алергічних захворювань.
66. Фітотерапія в онкології. Радіопротекторні властивості рослин.
67. Основи і принципи ароматерапії, її об'єкти, способи, методи застосування.
68. Сильнодіючі і отруйні рослини в фітотерапії. Діагностика отруйних домішок у фітозасобах. Принципи надання допомоги при отруєннях рослинами.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ**

**Кафедра фармації, фармакології, медичної, біоорганічної
та біологічної хімії**

*Рівень вищої освіти: Бакалавр
за напрямом підготовки 226 «Фармація, промислова фармація»
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
Дисципліна: Фітотерапія*

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Розкрити питання:

1. Алкалоїди, їх біологічна дія і фармакологічні властивості. **(20 балів).**
2. Фітотерапія ендокринних та обмінних захворювань. **(20 балів).**

Практичні навички:

Вирішити ситуаційну задачу: Хворий М., 35 років, звернувся до лікаря зі скаргами на біль в епігастрії, який виникає через 4 години після їжі, а також вночі, нудоту, печію, відрижку кислим, закрепи. При обстеженні виявлено виразку 12-палої кишки 4'5 мм, підвищену кислотопродуційну функцію шлунку, наявність Н. рулогі. Лікар встановив діагноз: виразкова хвороба 12-палої кишки, НР-асоційована. Запропонуйте рецептуру збору з лікарської рослинної сировини (3-5 рослин) для лікування виразкової хвороби. Обґрунтуйте вибір рослин та охарактеризуйте їх сировинну базу. **(40 балів).**

**Затверджено на засіданні кафедри фармації, фармакології, медичної,
біоорганічної та біологічної хімії**

протокол № 1 _____ 2020 р.

Завідувача кафедри _____ к.фарм.н., доцент Оглобліна М.В.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми контролю і система оцінювання здійснюються відповідно до вимог програми дисципліни та Положення про систему оцінювання навчальної діяльності студентів ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка за дисципліну визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю (диференційний залік у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності студентів необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

Контроль самостійної роботи:

Контроль самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Темі, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюються під час проведення диф.заліку.

Максимальна кількість балів за поточну діяльність студента – 120.

Студент дістає оцінку «зараховано», якщо він виконав усі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою, відвідав усі навчальні заняття – лекції, практичні, визначені календарно-тематичним планом кафедри, набрав загальну кількість балів при вивченні дисципліни не меншу, ніж мінімальна.

По завершенню вивчення дисципліни студенти складають **диф.залік**.

Оцінювання поточної навчальної діяльності:

Оцінювання поточної навчальної діяльності здійснюється на кожному практичному занятті за відповідною темою. При засвоєнні кожної теми змістовного модуля за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за бальною шкалою.

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні дисципліни, дорівнює 120 балам, вона вираховується шляхом множення максимальної кількості балів на кількість тем у модулі (15x8) для студентів денної форми навчання.

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні дисципліни, вираховується шляхом множення мінімальної кількості балів на кількість тем у модулі і вона відповідно становить 72 балів (9x8) для студентів денної форми навчання.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ПРИСВОЮВАНИХ СТУДЕНТАМ

№ за порядком	(поточна навчальна діяльність)	Максимальна кількість балів	
		Денна форма	Заочна форма
1	Заняття 1	-	-
2	Заняття 2	15	15
3	Заняття 3	15	15
4	Заняття 4	15	15
5	Заняття 5	15	-
6	Заняття 6	15	-
7	Заняття 7	15	-
8	Заняття 8	15	15
9	Заняття 9	15	-
<i>Разом змістові модулі</i>		<i>120</i>	<i>60</i>
<i>Індивідуальна СРС</i>		<i>-</i>	<i>60</i>
<i>Підсумковий контроль засвоєння дисципліни (диференційований залік) , в тому числі:</i>			
<i>практичної підготовки</i>		<i>40</i>	<i>40</i>
<i>теоретичної підготовки</i>		<i>40</i>	<i>40</i>
РАЗОМ сума балів		200	200

Студенти заочної форми навчання оцінюються наступним чином:

1. Згідно навчального плану студенти заочної форми навчання обов'язково повинні написати контрольну роботу за індивідуальним варіантом. За контрольну роботу студент може отримати **від 60 балів – max до 40 балів - min**. У разів відсутності контрольної роботи, або не коректного її виконання, студент отримує – **0 балів**.

Студент допускається до підсумкового модульного контролю при виконання умов навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше 72 балів.

ЗАЛІК. Допуск до заліку визначається у балах поточної навчальної діяльності, а саме: min - 72, max - 120 балів.

Методика проведення заліку:

Диференційований залік складається з оцінювання засвоєння практичних навичок та теоретичних знань за всіма темами дисципліни.

Основними формами контролю засвоєння дисципліни пропонуються усна відповідь на теоретичні запитання, а також перевірка оволодіння практичними навичками з надання невідкладної допомоги.

Критерії оцінювання знань:

- теоретичні запитання - № 1 – 25-40 балів;
- оволодіння практичними навичками - № 2 – 25-40 балів.

Мінімальна кількість балів підсумкового контролю складає 50 балів, максимальна кількість - 80 балів. Оцінювання знань проводиться за традиційною 4-бальною шкалою, для конвертації у бали отримані оцінки за теоретичну та практичну частину підсумкового контролю (кожна окремо) помножуються на коефіцієнт 8. Таким чином, за кожну з частин підсумкового контролю студенту присвоюються бали:

оцінка „5” (відмінно) – 40 балів,

оцінка „4” (добре) – 32 бали,

оцінка „3” (задовільно) – 25 балів,

у випадку відсутності засвоєння – ставиться „0” балів.

40 балів виставляється у випадку, коли студент знає програму в повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпно точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеня складності;

32 бали виставляється за умови, коли студент знає всю програму і добре розуміє її, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках;

25 балів ставиться студентові на основі його знань всього об'єму програми з предмету та задовільному рівні розуміння його. Студент спроможний вирішувати видозмінені завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

0 балів виставляється у випадках, коли знання і вміння студента не відповідають вимогам «задовільної» оцінки.

Оцінка з дисципліни є сума балів за ПНД та заліку у балах від min – 120 до max - 200.

Оцінка успішності студента

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік

180-200	A	відмінно	зараховано
160-179	B	дуже добре	
150-159	C	добре	
130-149	D	задовільно	
120-129	E	достатньо	
70-119	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано
1-69	F	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	

7. Рекомендована література ОСНОВНА (БАЗОВА):

1. Державна Фармакопея України: в 3 т. / Державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”. — 2-е вид. — Харків: Державне підприємство “Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”, 2014. — Т. 3. — 732 с.
2. Кобзар А.Я. Фармакогнозія в медицині. — К.: Медицина, 2007. — 544 с.
3. Ковальов В.М., Павлій О.І., Ісакова Т.І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин / За ред. проф. В.М. Ковальова. — Харків: Прапор, вид-во НФАУ, 2000.-704 с.
4. Лекарственные растения мировой флоры: энциклопед. справочник / Н.В. Попова, В.И. Литвиненко, А.С. Куцанян. — Харьков: Діна плюс, 2016. — 540 с.
5. Лекарственное растительное сырье и фитосредства: учеб.пособие /П.И.Середа, Н.П. Максютин, Е.Н. Струменская и др.; под ред. проф.П.И. Середы. — К.: ВСИ “Медицина”, 2010. — 272 с.
6. Фармакогнозия. Лекарственное сырьё растительного и животного происхождения : учебное пособие / под ред. Г. П. Яковлева. — 3-е изд., испр. и доп. — СПб. : СпецЛит, 2013. — 848 с.
7. Лекарственные травяные сборы. 3600 целительных рецептов /Авт.-сост. В.А.Волынченко. — Д.: Издательство Сталкер, 2002. — 512 с. 21
8. Лихочвор В.В., Борисюк В.С., Дубковецкий С.В., Онищук Д.М. Лікарські рослини. — Львів: «Українські технології», 2003. — 265с.
9. Лікарські рослини і фітотерапія (фітотерапевтична рецептура): навч.посіб. /Л.В.Бензель, Р.Є.Дармограй, П.В.Олійник, І.Л.Бензель. — К.: ВСВ «Медицина», 2010. — 400 с.
10. Лікарські рослини. Енциклопедичний довідник / За ред А.М.Гродзінського. - Київ: вид. Українська енциклопедія, 1992.
11. Практикум по фармакогнозии: Учеб.пособие для студентов вузов / В.Н.Ковалев, Н.В.Попова, В.С.Кисличенко и др. — Х.: Изд-во НФаУ; Золотые страницы, 2003. — 512 с.
12. Профессионалы о целебных травах: выращивание, хранение, применение /Сост. Сербин А.Г., Чередниченко В.Д. — Х.: Прапор, 2001. — 190с.

13. Серета П.І., Максютіна Н.П., Давтян Л.Л. Фармакогнозія. Лікарська рослинна сировина та фітозасоби /За загальною редакцією професора П.І.Серети. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2006. – 352 с.
14. Системная фитотерапия: Учебное пособие для студентов вузов/ под ред. В.С.Кисличенко, А.В.Зайченко, И.А.Журавель. – Харьков: Изд-во НФаУ: Золотые страницы, 2008. – 256с.
15. Солодовниченко Н.М., Журавльов М.С., Ковальов В.М. Лікарська рослинна сировина та фітопрепарати: Навч.посіб.з фармакогнозії з основами біохімії лікар.рослин для студ.вищих фарм.навч.закладів III-IV рівнів акред. (2-е вид.) – Х.: Вид-во НФаУ; МТКкнига, 2003. – 408 с.
16. Сучасна фітотерапія : навч. посіб. / С. В. Гарна, І. М. Владимірова, Н. Б. Бурд [та ін./]. – Харків : Друкарня Мадрид, 2016. – 580 с.
17. Фітотерапія в кардіології: навч. посібник / Ю. І. Корнієвський, О. В. Крайдашенко, М. П. Красько, Н. Ю. Богуславська, В. Г. Корнієвська. - Запоріжжя : Вид-во ЗДМУ, 2017. – 470 с.
18. Фитотерапия в клинике внутренних болезней /Б.А.Самура, В.Ф.Черных, И.П.Банний и др.; Под ред. Б.А.Самуры. – Х.: Золотые страницы, 2003. – 416 с.
20. Чекман І.С. Клінічна фітотерапія. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 552 с.
21. Энциклопедический словарь лекарственных растений и продуктов животного происхождения: Учебное пособие / под ред.Г.П.Яковлева и К.Ф.Блиновой. – СПб., 2002. – 407 с.

ДОПОМІЖНА:

1. Гулько Р.М. Словник лікарських рослин світової медицини. – Львів: Ліга-Прес, 2005. – 506 с.
2. Лавренов В.К., Ларенова Г.В., Онипко В.Д., Лавренов Ю.В. Энциклопедия практической фитотерапии. – Д.: Сталкер, 2001. – 592 с.
3. Ластухін Ю.О. Хімія природних органічних сполук: Навч. посібник. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – 560с.
4. Машковский М.Д. Лекарственные средства. – 15-е тзд., перераб. и доп. – М.: ООО «Издательство Новая Волна», 2005. – 1200 с.
5. Мінарченко В.М., Тимченко І.А. Атлас лікарських рослин України (хронологія, ресурси та охорона). – К.:Фітосоціоцентр, 2002. – 172с.
6. Основы гомеопатической фармации: Учеб.для студ.фармац.специальностей вузов/ А.И.Тихонов, С.А.Тихонова, Т.Г.Ярных, В.А.Соболева и др. – Х.: Изд-во НФаУ; Золотые страницы, 2002. – 574 с.
7. Рослини дарують здоров'я: Фітотерапевтичний енциклопедичний довідник /Д.А.Орач, О.Д.Орач; За ред. К.В.Форманчука. – Львів: Аверс, 2007. – 568 с.
8. Фармацевтична енциклопедія / Голова ред.ради В.П.Черних. – К.: “МОРІОН”, 2005. – 848 с.
9. Формазюк В.И. Энциклопедия пищевых лекарственных растений: Культурные и дикорастущие растения в практической медицине / Под ред. Н.П.Максютинной. – К.: Издательство А.С.К., 2003. – 792 с.